

AARDRIJKSKUNDIG
WOORDENBOEK
DER
NEDERLANDEN,

BIJENGEBRAGT

DOOR

A. J. van der Aa,

onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.

TWEEDE DEEL.

B.

Te Gorinchem, bij
JACOBUS NOORDUYN

1840.

Het beslaat eene oppervlakte van 89 bund. 79 v. r. Men heeft er de oudste, uitgebreidste en meest beroemde stenenbakkerij der provincie *Groningen*. Thans wordt het in eigendom bezeten en bewoond door den Heer Mr. MELLO SIGHTERMAN.

BRAKE (TER-), landgoed in de bar. van *Breda*, prov. *Noord-Brabant*. Zie BRAAKE (TER-).

BRAKEL, gem. in den *Bommelerwaard*, prov. *Gelderland*, *Beneden distrikt van Gelderland*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Zalt-Bommel* (8 k. d., 21 m. k., 7 s. d.); palende N. aan de *Waal*, O. aan *Zulichem*, Z. aan *Pouderoijen*, W. aan *Monnikenland*.

Zij bevat niets dan het d. *Brakel* en eenige verstrooid liggende huizen, beslaat eene oppervlakte van 1057 bund. 5 v. r. 14 v. ell., heeft 158 h., en telt ruim 1000 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw en de visscherij.

Er is in deze gem. ééne school, die door een gemiddeld getal van 100 leerlingen wordt bezocht.

De gem. BRAKEL is eene heerl., die vroeger bezeten werd door het zeer edel en oud geslacht VAN BRAKEL, hetwelk hier een kasteel had (zie het art. BRAKEL (HUIS-TE-)). Thans is zij het eigendom van den Heer WILHELMUS VAN DAM VAN BRAKEL, die aldaar het huis *Rodichem* bewoont.

Het d. BRAKEL ligt $5\frac{1}{2}$ u. Z. ten W. van *Tiel*, 2 u. W. van *Zalt-Bommel*, en 1 u. O. van het fort *Loevestein*, aan de *Waal*.

Het is een zeer oud dorp, dat, reeds in het begin der negende eeuw, door zekeren Graaf ROTGARIUS, aan de kerk van *Utrecht* geschonken werd.

De inw., die alle Herv. zijn, maken eene gem. uit, welke tot de klass. en ring van *Bommel*, behoort. De eerste, die hier het leeraarsambt heeft waargenomen, is geweest HENDRICUS SPUDEUS, die in het jaar 1587 herwaarts kwam, en in het jaar 1589 naar *Arkel* vertrok. Het beroep is eene collatie van den *Ambachtsheer*.

De kerk, die vóór de *Reformatie* aan de H. Maagd MARIA was toegewijd, is een oud gebouw, met toren en orgel.

Het wapen van BRAKEL bestaat uit twee bermen (visschen), van zilver, op een veld van keel, bezaaid met kruisjes van goud.

BRAKEL, geh. in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, kw. *Oisterwijk*, prov. *Noord-Brabant*, *Vierde distr.*, arr. en 4 u. O. Z. O. van *Breda*, kant. en 3 u. ten Z. van *Ginneken*, gem. *Alphen-en-Riel*.

BRAKEL, voorm. kast. in de *Neder-Betuwe*, prov. *Gelderland*, gem. en 1 u. W. van *Maurik*, 10 min. Z. O. van *Rijswijk*, waartoe het behoort.

De daartoe behoord hebbende gronden, eene oppervlakte van 20 bund. 20 v. r. 50 v. ell. beslaande, zijn of bebouwd, of tot boomgaarden en weilanden aangelegd, en worden thans in eigendom bezeten door den Heer D. L. VAN BRAKELL TOT DEN BRAKELL.

BRAKEL (HUIS TE-), voorm. kast. in den *Bommelerwaard*, prov. *Gelderland*, in het d. *Brakel*.

Het was het stamhuis van het geslacht VAN BRAKEL, waarvan de naam ook BRAKELL, BRACKEL of BRAECKEL, geschreven wordt. BOUDEWIJN II, Heer van *Heusden*, door de *Deenen* en *Noormannen* uit zijne goederen verjaagd zijnde, stichtte, omtrent het jaar 870, de sloten BRAKEL, *Aalst* en *Pouderoyen*. Deze goederen gekomen zijnde aan die van *MONTBELIARD*, welke tot wapen hadden een schild van azuur, beladen met twee bermen van goud, zoo is het slot BRAKEL aan eenen jon-

geren zoon van dat geslacht gekomen, die den naam van BRAKEL aannam, en het wapen, door verandering van kleuren, brak, en diensvolgens twee zilveren hermen, op een veld van keel, voerde. Aangaande de eerste Heeren VAN BRAKEL vindt men weinig aangeteekend; dit alleen is zeker, dat zij reeds in de dertiende eeuw onder dezen naam bekend stonden. Onder de latere vinden wij: EUSTACHIUS en zijnen zoon STAERKINUS die, in het jaar 1521, het huis te BRAKEL tot leen en openhuis maakte van den Hertog van Gelder, en voorts STAESKE VAN BRAKEL en zijne dochter ADRIANA, die deze heerlijkheid in het jaar 1420 aan het geslacht BRAAKHUIZEN VAN WAARDENBURG overbragt.

Van het geslacht, dat van dit huis zijnen naam ontleent, maar sedert het laatstgenoemde jaar niet meer in het bezit daarvan was, worden twee, namelijk JOHAN VAN BRAKEL en zijn neef, DIRK VAN BRAKEL, als teekenaars van het verbond der Edelen vermeld, terwijl de achterkleinzoon van eerstgenoemde vermoedelijk de dappere Schout bij Nacht, JAN VAN BRAKEL, is geweest, die, onder anderen, bij den beroemden togt naar Chattam, in het jaar 1667, als Kapitein bevel voerende over het fregat *de Vrede*, daarmede tot over den, in de Theems gespannen ketting zeilde, het eerst de vijandelijke schepen aan boord klampte en een daarvan veroverde. Hij sneuvelde, den 10 Julij 1690, in een gevecht tegen de Franschen (1).

Het HUIS TE BRAKEL was vrij aanzienlijk en sterk, waarom het, in het jaar 1407, toen REINOLD IV, Graaf van Gelder, met WILLEM IV, Graaf van Holland, oorlog voerde over de stad Gorinchem, waar de eerstgenoemde ingelaten en gehuldigd was, zeer veel aanstoot leed, en door eenige Hollandsche krijgsbenden werd uitgeplunderd en in de asch gelegd. Naderhand is het weder herbouwd, zoodat het in het jaar 1618, nog eene redelijke fraaije gedaante had en met eenen stevigen vierkanten toren prijkte, voorzien van een vierkant wolvendak, en met een nog wat kleiner spits gekapt torentje, nevens de groote voorpoort, ter zijde gehecht aan eenen ruimen ringmuur, waar binnen twee trapgevels, de stalling en het bouwhuis gezien werden. Dan ook dit huis is in het jaar 1672, afgebrand, zoo dat het tegenwoordig geheel verdwenen is, en men ter plaatse, waar het gestaan heeft, niets meer ziet dan de bouwvallen.

BRAKEL-EN-POUDEROIJEN (POLDER-VAN-), pold. in den *Bommelerwaard*, prov. Gelderland, *Benedendistrikt* van Gelderland, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Zalt-Bommel*, gedeeltelijk gem. *Brakel*, gedeeltelijk gem. *Pouderoijen*, gedeeltelijk gem. *Zuilichem*; palende N. aan den *Waal*dijk, O. aan den *Meidijk*, Z. aan den *Maasdijk*, W. aan den *Nieuwendijk*.

Deze pold., beslaat eene oppervlakte van 1140 bund. en wordt door vier molens en drie sluizen van het overtollige water ontlast. Het dijksbestuur bestaat uit éenen Dijkgraaf en twee Heemraden.

De geheele POLDER VAN BRAKEL-EN-POUDEROIJEN werd, op den 29 Januarij 1820, met ijs overdekt, en het afstorten van den zwaren kleidijk, ter dikte van 8 tot 10 v., deed niets anders dan eene jammerlijke dijkbreuk en doorbraak vreezen. Dan kunde en moed wisten dezen nood nog tijdig te keeren. Het voorzien der verzinkingen met een

(1) Men zie over hem en zijn geslacht, J. W. TE WATER, *Historie van het Verbond en de Smeekschriften der Nederlandsche Edelen*, St. IV, bl. 234-240.

AARDRIJKSKUNDIG

WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN,

BIJEENGEBRAGT

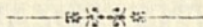
DOOR

A. J. van der Aa,

ONDER MEDEWERKING VAN EENIGE VADERLANDSCHE
GELEERDEN.

DE TIENDE DEEL.

A A N H A N G S E L.

TE GORINCHEM, BIJ
J. NOORDUYN EN ZOON.

1851.

eene boerderij en wordt door eenen molen, op de ringsloot of Kromme-Gouw, van het overtollige water ontlast.

BRAAY, baai in *Oost-Indië*, aan de Zuidkust van het eil. *Floris*.

* BRABAND of BRABANDSCHE-POLDER, beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 370 bund. 19 v. r. 14 v. ell., waaronder 222 bund. schotbaar land; telt 25 h., waaronder 4 boerderijen, en wordt met den polder van Hekelingen-en-Vriesland, welke één waterschot uitmaken, door twee molens, waarvan de eene den anderen het water toevoert, door ééne sluis op het Spui, van het overtollige water ontlast. Het polderbestuur is vereenigd met dat van *Spijkenisse* en bestaat gezamenlijk uit vijf Leden en eenen Secretaris.

BRABAND (NOORD-), thans ingevolge koninklijk besluit Noord-Brabant gespeld, beslaat eene oppervlakte van 511,671 bund.

BRABANDSCHE-VAARWATER (HET), vaarwater in de *Ooster-Schelde*, alleen voor binnenlandsche vaartuigen bruikbaar. Het loopt tusschen de Dorstman, de Vondelingen en de Middelpaat, met 60—245 palm diepte.

BRACLOG, bosch, vermeld in 855, als liggende in het graafs. *Hamelande*.

BRAK (BOM-), voorm. meertje, prov. *Friesland*, kw. *Oostergoo*, griet. *Dantumadeel*, hetwelk ten W. door de Petsloot, met de *Zwarte Brak* en ten O. door de Petsloot met de *Dockumer trekvaart* in verbinding stond.

BRAK (GROOTE-) of WOLTERS-BRAK, meertje, prov. *Friesland*, kw. *Oostergoo*, griet. *Dantumadeel*, hetwelk ten O. door de Petsloot, met de *Zwarte-Brak*, ten W. door de Petsloot, met de *Kleine-Brak* in verbinding staat.

BRAK (KLEINE), meertje, prov. *Friesland*, kw. *Oostergoo*, griet. *Dantumadeel*, hetwelk ten W. door de Oosterburenvaart met de *Schiersloot*, ten O. door de Petsloot met de *Groote-Brak* in verbinding staat.

BRAK (ZWARTE-), prov. *Friesland*. Zie ZWARTE-BRAK (DE). W.

BRAKE (TER), voorm. buit., op de *Over-Veluwe*, prov. *Gelderland*, arr. en 5 u. N. W. van *Arnhem*, kant. en 2½ u. O. N. O. van *Harderwijk*, gem. en 2½ u. N. O. van *Ermelo*, onder *Nunspeet*.

* BRAKEL, gem., beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 1265 bund. 64 v. r. 79 v. ell., waaronder 1057 bund. 5 v. r. 14 v. ell. belastbaar land; telt 158 h. bewoond door 219 huisgez., uitmakende eene bevolking van 1050 inw., onder welke 1040 Herv. en een tiental Christelijke Afscheidenen. Het d. BRAKEL is eene uitgestrekte plaats; waarvan de huizen grootendeels ter wederzijde van den *Waldijk*, doch de beste en voornaamste meer binnenwaarts staan. — Men heeft er een zeil-pontveer over de *Waal*, eenen steenen korenmolen, eenen steenoven en een gebouw, de *Spijker* genaamd. Zie dat woord. — De toren, nevens de kerk staande heeft eene hooge spits. — De paardenmarkt valt in den 25 September. — Het wapen van BRAKEL bestaat uit twee ruggelings gekeerde bermen (visschen) van zilver, op een veld van keel, dat bezaaid is met herkruiste, van onder gepitste kruisjes van goud.

* BRAKEL (HUIS-TE-). Bl. 671, reg. 10, staat: BRAAKHUIZEN VAN WAARDENBURG, lees: BROEKHUIZEN VAN WERDENBURG, Reg. 25 staat: WILLEM IV, lees: WILLEM VI. — Van dit huis bestaan nog bouwvallen van eenen ouden toren, omringd door de oude gracht, die met de daarbij staande pijnboomen een schilderachtig gezicht opleveren. Op

den buitensten voorburg staat de tegenwoordige heerenhuizing, welke door den eigenaar bewoond wordt.

* BRAKELS-VEER, lees: BRAKELSCHE-VEER, is een zeilpontveer ten N. van het d. Brakel, op de zoogenaamde Braaiaal.

* BRAKELSVEER, veer over *het Spui*, beter het BRAKELSVERTJE, ook DRIEDUIJSVEERTJE genoemd, is een schuitenveer in den weg van Hekelingen naar de Beijerlanden.

* BRAKENBURG. Reg. 5, staat: 18 v. r. lees: 81 v. r.

BRAKEN-POLDER of DE BRAKEN, pold. in de *Vier-Noorderkoggen*, prov. *Noord-Holland*, arr. *Hoorn*, kant. *Medemblik*, gem. *Obdam*. — Deze pold. bestaat uit de vier bedijkte meertjes de *Waal*, de *Ooster-Braak*, de *Middel-Braak* en de *Zuider-Braak*; beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 81 bund., en wordt door eenen molen van het overtollige water ontlast.

BRAKEPYP, voorm. sluis, prov. *Friesland*. Zie *KEMSWEDERZIJK W.*

BRAKKE (DE), herberg in *Staats-Vlaanderen*, prov. *Zeeland*, distr. en $2\frac{1}{2}$ u. Z. O. van *Sluis*, arr. en $6\frac{1}{2}$ u. Z. van *Middelburg*, kant. en $1\frac{1}{2}$ u. Z. van *Oostburg*, gem. *Sint Kruis*, in den *Brandkreek-polder*, aan de grens tegen het Belgische d. *St. Margariete*, bij den weg van het eiland naar dat dorp. Zij komt dikwijls in aanmerking wegens een daar gevestigd kantoor van uit- en inklaring.

BRAKKEN (DE), b. in het markgr. van *Bergen-op-Zoom*, prov. *Noord-Brabant*, arr. en 9 u. Z. W. van *Breda*, kant. en $2\frac{1}{2}$ u. Z. ten O. van *Bergen-op-Zoom*, gem. en $\frac{1}{2}$ u. W. van *Ossendrecht*. Deze b. bestaat uit vijf woningen onder één dak, bewoond door 13 inw.

BRAKKEPUT, plant. op het eil. *Curaçao*, N. W. van het *Spaanse water*.

BRAMAJA-MAISA TANDRAMAN, voorm. rijk in *Oost-Indië*, op het eil. *Java*, waar thans de ads. resid. *Buitenzorg* gevonden wordt.

BRAMSLO, huurs., prov. *Overijssel*. Zie *BRAMMEL*. W.

* BRAND, lees: BRAND (DEN), telt 28 h. en ruim 190 inw. — Dit geh. ontleent waarschijnlijk zijne benaming van het afbranden van huizen, te dier plaatse.

BRAND (DEN), geh. in het markgr. van *Bergen-op-Zoom*, prov. *Noord-Brabant*, arr. en 5 u. Z. W. van *Breda*, kant. en $1\frac{1}{2}$ u. Z. van *Oudenbosch*, gem. *Rucphen-Vorende-en-Sprundel*, 10 min. O. van *Rucphen*, waartoe het kerkelijk behoort; met 31 h. en 180 inw.

* BRANDARIS, reg. 8, staat: *Malle Sidsge* lees: *Malle Aedsge*.

* BRANDENBURG, d., behoort sedert 1828 tot de gem. *Bastendorf*. Men telt er 90 h. en 480 inw. Het ligt aan de Bles en heeft zeer schoone bouwvallen van een Gothisch kasteel. De oude Heeren van Brandenburg stamden af van GODFRIED, den jongsten zoon van FREDERIK Graaf van VIANDEN. Zij deelden zich in twee takken, van welke de een met GODFRIED in de vijftiende de tweede met den vicomte d'ESCLAY in de zeventiende eeuw uitstierf.

* BRAND-EN-BUURSING of BRAND-EN-BEUSING, paalt N. en O. aan de rivier de *Aa*, Z. aan de *Zuid-Willemsvaart*, W. aan het *Bosche-broek*, tegen den dijk genaamd de *Scheelestraat*. — Deze pold., beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 162 bund. 3 v. r. 98 v. ell., waaronder 151 bund. 33 v. r. 10 v. ell. schotbaar land; telt 9 h., waaronder 2 boerderijen, en watert uit op den oostelijken bermsloot van de *Zuid-Willemsvaart* en verder naar de *Dieze*. Het land ligt 3.20 ell. boven A. P. De hoogte der dijken is 4,10 ell. Het polderbestuur bestaat uit drie Gecommitteerden,